Európska nadácia pre zlepšovanie životných a pracovných podmienok

Zdravie a pohoda pri práci: správa založená na piatom Európskom prieskume pracovných podmienok

Zhrnutie

Úvod

Zdravie a pohoda patria ku kľúčovým aspektom politických diskusií o tom, ako prispieť k zlepšeniu života jednotlivcov v spoločnosti. Zdravie a pohoda majú vnútornú hodnotu a sú základom ponímania pokroku jednotlivcov a fungovania spoločnosti pre svoju priamu súvislosť s takými otázkami, ako je participácia pracovných síl, produktivita a udržateľnosť. V tejto správe sa skúma vzťah medzi prácou, zdravím a pohodou na základe zistení z piateho Európskeho prieskumu pracovných podmienok (EWCS), ktorý uskutočnila nadácia Eurofound.

Práca je pre pohodu človeka zásadná, pretože poskytuje nielen príjem, ale je aj prostriedkom širšieho spoločenského postupu. Práca a pohoda úzko súvisia, lebo dobrá alebo zlá kvalita pracovných podmienok má priamy vplyv na kvalitu života jednotlivca. Práca je zásadná aj pre zdravie z dôvodu špecifických rizikových faktorov na pracovisku, ktoré môžu viesť k zraneniam a chorobám z povolania, chorobám súvisiacim s prácou alebo dlhodobým zdravotným následkom.

Politické súvislosti

Zdravie a pohoda pri práci sú kľúčovými prvkami celkovej stratégie Európa 2020 pre rast, konkurencieschopnosť a trvalo udržateľný rozvoj. Zdravá ekonomika závisí od zdravej populácie. Bez nej zamestnávatelia prichádzajú o produktivitu pracovníkov a občania sú pripravení o potenciálnu dĺžku a kvalitu života. Obzvlášť dôležité je to najmä so zreteľom na prebiehajúce diskusie o demografickom starnutí európskej populácie.

Ochrana práva každého na prácu a zabezpečenie, aby sa ľudia z rôznou zdravotnou spôsobilosťou mohli zúčastňovať na platenej práci, patrilo k cieľom stanoveným členskými štátmi EÚ v lisabonskej stratégii aj v stratégii Európa 2020. V právnych predpisoch v rámci Európskych zmlúv a politických opatreniach sa uznáva význam ochrany zdravia a bezpečnosti pracovníkov a zachovávania ich pohody. V smernici 89/391/EHS o opatreniach na podporu zlepšenia bezpečnosti a ochrany zdravia pracovníkov pri práci sa uvádza, že práca by sa mala prispôsobiť jednotlivcom a nie naopak.

Depresiám aj pracovnému stresu sa venuje čoraz väčšia pozornosť, pretože môžu viesť k nižšej úrovni pohody a v konečnom dôsledku k neschopnosti vykonávať prácu. V roku 2004 sociálni partneri na úrovni EÚ uzavreli európsku rámcovú dohodu o pracovnom strese s cieľom identifikovať, predchádzať a zvládať problémy súvisiace s pracovným stresom. V roku 2008 Európska komisia spolu s príslušnými sociálnymi partnermi a zainteresovanými stranami podpísali Európsky pakt za duševné zdravie a pohodu, v ktorom sa zdôrazňuje význam duševného zdravia a pohody pre silnú a konkurencieschopnú Európu.

Hlavné zistenia

- Zlý celkový zdravotný stav uvádza 2,5 % pracovníkov v Európe, zatiaľ čo 47 % uvádza viac ako dva zdravotné problémy s výrazným prepojením fyzického a duševného aspektu.
- Celkovo 60 % pracovníkov, ktorí deklarujú veľmi dobrý alebo dobrý zdravotný stav, je presvedčených o tom, že budú schopní vykonávať rovnakú prácu vo veku 60 rokov, zatiaľ čo tento podiel je výrazne nižší v prípade osôb so zlým zdravotným stavom.
- Kvalita zamestnania silne a pozitívne súvisí s pohodou. V rámci jej mnohých aspektov najväčší vplyv na pohodu má vnútorná kvalita zamestnania a pracovné vyhliadky (istota pracovného miesta, kariérny postup, kvalita zmluvy). Zhoršovaním kvality zamestnania sa výrazne zvyšuje variabilita pohody: v prípade

zamestnania zlej kvality sa objavujú veľké rozdiely, pokiaľ ide o schopnosť zvládať problémy.

- Nekvalifikovaní pracovníci a pracovníci v doprave, hoteloch a výrobe uvádzajú veľmi náročnú prácu a nedostatočnú kontrolu nad svojou prácou. Jednotlivci pracujúci v takýchto „vysoko napätých“ pracovných podmienkach uvádzajú najnižšiu úroveň pohody. Sociálna podpora zo strany spolupracovníkov je hlavným faktorom, ktorý im pomáha zvládnuť ich.

- K ukazovateľom, ktoré sa najčastejšie spájajú so zlým zdravotným stavom a pohodou, patria atypický/variabilný pracovný čas, rušivé prerušenia, vystavenie reštrukturalizácii, environmentálne riziká a pracovné neistoty. Na druhej strane pozitívne pôsobia podpora, „odmeny“ (vnímanie spravodlivej odmeny a príležitosti kariérneho postupu) a zručnosti, ktoré sú dôležitými ochrannými faktormi.

- Najhorším aspektom psychosociálneho pracovného prostredia sú vystavení pracovníci v doprave a stavebníctve. Významný vplyv má aj postavenie v zamestnaní a pohlavie.

- Pri použití indexu psychickej pohody (WHO-5), ktorý navrhla Svetová zdravotnícka organizácia na meranie emočnej a psychickej pohody, 23 % pracovníkov v Európe uvádza nízku úroveň pohody a mala by sa posudzovať ako depresia a v prípade 6 % je pravdepodobné, že trpia depresiou, pričom ženy vykazujú nižšie úrovne ako muži.

- Približne 40 % pracovníkov v Európe uvádza absenciu v práci z dôvodu choroby. Absencia sa výrazne zvyšuje s vyššou istotou zamestnania/ochranou zamestnania, čo poukazuje na možné oportunistické správanie medzi pracovníkmi. Zvyšuje sa tiež v dôsledku psychosociálnych faktorov spojených s nižšou úrovňou pohody pri práci (šikanovanie, diskriminácia, emocionálne požiadavky).

- Celkovo 41 % mužov a 45 % žien uviedlo, že aspoň jeden deň v predchádzajúcich 12 mesiacoch pracovali, aj keď boli chorí („prezentizmus“). K tomuto javu dochádza častejšie v prípade vysoko postavených, pracovne preťažených osôb pracujúcich v administratíve s vysokou mierou autonómie a angažovanosti pre svoju prácu. Pozorovaná pozitívna súvislosť s vystavením intenzite práce, verbálnym zneužívaním alebo diskrimináciou, manipuláciou s chemikáliami, nevhodnými polohami a prácou na zmeny naznačuje, že k nárastu prezentizmu dochádza aj v prípade niektorých nepriaznivých pracovných podmienok.

Politické odporúčania

- Politické intervencie zamerané na zdravie, pohodu a bezpečnosť pracovníkov môžu mať významný vplyv, ak sa dôraz kladie na kvalitu práce, psychosociálne pracovné prostredie a organizačné faktory.

- Kvalita zamestnania bola identifikovaná ako kľúčový prvok pre pracovníkov s vysokým vplyvom na ich pohodu. Zlá kvalita zamestnania vedie k znepokojivo nízkej úrovni pohody jednotlivcov, ktorí sú menej schopní sa s tým vyrovnať. Zameranie politiky by malo ísť nad rámec priemerného vzťahu medzi prácou a pohodou a politika by mala byť orientovaná na rad jednotlivých situácií.

- Fyzické a duševné zdravie a bezpečnosť pri práci majú slabú súvislosť s tradičnými oblasťami, ktoré zvyčajne ovplyvňujú smerovanie diskusií, ako napr. odvetvie, veľkosť firmy alebo dokonca pracovná zmluva. Hlavná deliaca čiara je medzi manuálnymi a nemanuálnymi povolaniami, hlavné spojitosti treba hľadať v psychosociálnom pracovnom prostredí a organizačných determinantoch. Keď sa tieto aspekty zohľadnia, spravidla vymiznú aj rozdiely medzi jednotlivými krajinami.

- V súvislosti so psychosociálnym pracovným prostredím a organizačnými faktormi by sa politika mohla zamerať aj na rôznorodosť jednotlivých situácií: manuálni pracovníci s nízkou kvalifikáciou môžu mať najväčší úžitok zo zlepšení organizácie práce a ústretovejšieho pracovného prostredia.

- Nízka úroveň pohody a zlý zdravotný stav znamenajú vysoké spoločenské náklady v dôsledku absentérstva a prezentizmu. Pracovné podmienky zohrávajú aj ďalšiu úlohu okrem svojej spojitosti so zdravotným stavom a pohodou: dobré pracovné podmienky znamenajú nielen lepší zdravotný stav, ale aj menej oportunistické správanie v prípade absentérstva a nižší výskyt prezentizmu.

Ďalšie informácie

Správa *Health and well-being at work: A report based on the fifth European Working Conditions Survey* (Zdravie a pohoda pri práci: správa založená na piatom Európskom prieskume pracovných podmienok) sa nachádza na stránke:
http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1302.htm

V prípade záujmu o ďalšie informácie sa obráťte na: Agnès Parent-Thirion, výskumná manažérka, na tejto adrese: apt@eurofound.europa.eu